

24. 7. 2020

Vezměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

Ochrana oznamovatelů v České republice

Ochrana oznamovatelů (neboli whistleblowerů) se vztahuje na osoby, které upozorní na zneužití práva, protiprávní činnosti, korupci nebo jiné poškozování veřejného zájmu, o kterém se dozvěděly v souvislosti s výkonem své práce.

V poslední době se jedná o vysoce aktuální téma, zejména kvůli zvyšujícímu se počtu případů whistleblowingu po celém světě a také kvůli obecné změně vnímání osoby oznamovatele z negativního („udávání“) na neutrální až pozitivní (ochrana společnosti a etické jednání). I společnosti si začínají uvědomovat, že správné řízení whistleblowingu jim může významně pomoci, a to zejména tím, že se vedení nebo majitelé společnosti co nejdříve dozví o problémech, které následně mohou efektivně řešit. Důvěrou zaměstnanců v interní oznámení se dá předejít tomu, aby svá podezření na protiprávní jednání řešili s orgány veřejné moci nebo v médiích. Řada společností tak již linky důvěry nebo podobné mechanismy zavedla, například jako součást celkové podnikové compliance (tedy řízení souladu s právními předpisy, které se činnosti společnosti týkají).

Hlavní vlna řešení ochrany oznamovatelů ale teprve přijde, a to zejména v návaznosti na směrnici EU o ochraně osob, které oznamují porušení práva Unie (dále jen „směrnice“)[1], a na zákon, který tuto směrnici transponuje do českého právního řádu. Návrh zákona předložený Ministerstvem spravedlnosti vláda zveřejnila dne 30. 6. 2020.[2] Jde v pořadí už o třetí návrh, předchozí dva návrhy ještě plně nezohledňovaly konečné znění směrnice a skončily ve fázi připomínkového řízení. Legislativní proces by měl být zahájen do konce roku. Účinnost zákona je prozatím plánovaná na 17. 12. 2021, kdy končí transpoziční lhůta směrnice.

Cílem tohoto příspěvku je představit základní prvky ochrany oznamovatelů a hlavní rizika a příležitosti vyplývající z nové právní úpravy.

Základní prvky právní úpravy ochrany oznamovatelů

Základním principem ochrany oznamovatelů je **poskytnout oznamovateli podezření protiprávního jednání záruku, že pokud stanoveným způsobem tyto skutečnosti oznámí, nebude nijak postížen**. Níže tedy rozebereme základní pojmy *oznamovatel*, *protiprávní jednání*, *stanovený způsob oznámení* a *postih oznamovatele*.

- Oznamovatel

Oznamovateli mohou být nejen zaměstnanci, ale také osoby ve služebním poměru, osoby samostatně výdělečně činné, členové právnické osoby, členové volených orgánů právnické osoby, osoby vykonávající správu svěřenských fondů, dobrovolníci, stážisté a dočasně přidělení zaměstnanci a dodavatelé. Mezi možnými oznamovateli jsou i osoby, jejichž pracovní nebo obdobný poměr má nebo měl teprve začít.

Přiznání postavení oznamovatele je podmíněno existencí souvislosti mezi získáním informací o protiprávním jednání a výkonem činnosti oznamovatele pro společnost. Ochrana oznamovatelů tedy není přiznána např. novinářům nebo svědkům protiprávní činnosti. Ochrana oznamovatele dále není přiznána osobám, které podají vědomě nepravdivé oznámení.

- Protiprávní jednání

Zákonná úprava se nevztahuje na všechna oznámení ze strany zaměstnanců nebo dalších vymezených osob. Musí jít o oznámení týkající se protiprávního jednání, které buď vykazuje znaky trestného činu nebo přestupku (tzv. „významné oznámení“), nebo spadá do jedné z vymezených oblastí, jako jsou finanční služby, daně, předcházení legalizace výnosů z trestné činnosti, ochrana spotřebitele, ochrana životního prostředí nebo veřejné zakázky. Vymezené oblasti vychází ze směrnice, která se vztahuje pouze na jednání porušující právo EU ve vymezených oblastech, výslovně však umožňuje, aby členské státy rozsah ochrany rozšířily. Několik oblastí uvedených ve směrnici však v zákoně chybí – například jde o bezpečnost a soulad výrobků s předpisy, hospodářskou soutěž, státní podporu, bezpečnost sítí a informačních systémů či jadernou bezpečnost.

Ochrana oznamovatele tedy není určena pro stížnosti zaměstnanců nebo řešení běžných sporů mezi zaměstnanci. To, k čemu ochrana oznamovatele slouží a u kterých podnětů se podle ní bude postupovat, by měli zaměstnavatelé svým zaměstnancům a případně dalším osobám vždy srozumitelně sdělit, nejlépe formou praktických příkladů, s nimiž se zaměstnanci v rámci činnosti pro společnost mohou setkat.

Oznamovat lze nejen již uskutečněné protiprávní jednání, ale i skutečnosti nasvědčující tomu, že protiprávní jednání má teprve být spácháno. Zvláště druhý případ je přitom klíčový pro prevenci.

- Stanovený způsob oznámení

Oznámení lze podávat trojím způsobem – prostřednictvím vnitřního oznamovacího systému, externě u nově zřizované Agentury na ochranu oznamovatelů, nebo zveřejněním (to pouze v úzce vymezených případech).

Pro společnost je nejvhodnější, aby k oznámení došlo **vnitřním oznamovacím systémem**. Tím se dá předejít značné reputační újmě a zásahům zvenčí.

Vnitřní oznamovací systém musí povinně zřídit společnosti s více než 50 zaměstnanci, veřejní zadavatelé (s výjimkou obcí do 10 tisíc obyvatel a veřejných zaměstnavatelů s méně než 50 zaměstnanci) a dále společnosti vykonávající činnost v oblastech citlivých z hlediska AML, v oblasti bezpečnosti dopravy, přepravy a provozu na pozemních komunikacích, ochrany životního prostředí, veterinární ochrany a ochrany spotřebitele.

Vnitřní oznamovací systém zahrnuje několik složek – zejména samotný kanál pro přijímání oznámení (elektronicky, telefonicky, písemně či osobně). Oznámení tedy mohou mít různou podobu. Návrh zákona již oproti předchozím návrhům nepočítá s povinností přijímat i anonymní oznámení. Anonymní oznamování bylo ze strany řady podnikatelů vnímáno jako hrozba zneužití celého systému, a tedy i překážka pro přijetí whistleblowingu jako takového.^[3] Není však vyloučeno, aby společnosti přijímaly anonymní oznámení dobrovolně, i když to zákon jako povinnost neukládá. Garance anonymity může přispět ke snížení obav oznamovatelů z odvetných opatření.

Vedle kanálu pro přijímání oznámení je pro správné fungování vnitřního systému potřebné zavést opatření pro ochranu oznamovatelů a utajení jejich totožnosti, organizační zajištění podávání oznámení, pravidla pro řešení oznámení a způsob informování oznamovatele o průběhu a výsledcích zkoumání. Tato opatření by měla mít formu interních směrnic a měla by rovněž být zohledněna v širším kontextu procesů společnosti (například v rámci skartačního řádu či pravidel pro zpracování osobních údajů).

Dále jsou společnosti, které zřizují vnitřní oznamovací systém, povinny určit příslušnou osobu pro

přijímání a zkoumání oznámení.

Správu vnitřního oznamovacího systému je možné delegovat na jiný subjekt. I delegovaný systém nadále zůstává systémem interním.

Pro účely **externího oznamování** zákon zřizuje Agenturu na ochranu oznamovatelů jako organizační útvar Ministerstva spravedlnosti. Agentura má mít kromě informační a poradenské funkce také povinnost přezkoumávat důvodnost oznámení o protiprávní činnosti učiněná k Agentuře. Úkolem Agentury tak bude fungovat jako mezičlánek mezi oznamovateli a orgány příslušnými k věcnému přezkumu oznámení protiprávní činnosti.

Externí oznámení by mělo připadat v úvahu jen tehdy, není-li systém pro vnitřní oznamování zřízen nebo je-li takový vnitřní systém nefunkční nebo nedůvěryhodný. Je tedy v zájmu podnikatelů, aby systém pro vnitřní oznamování zavedli a udržovali funkční.

Poslední alternativa oznámení je **zveřejnění oznámení**. Tato krajní možnost přichází v úvahu až poté, co bylo marně učiněno oznámení interně a externě (popř. pouze externě, pokud byly splněny podmínky pro externí oznámení), nebo pokud byla splněna některá z přísně vymezených podmínek týkajících se závažnosti oznamovaného protiprávního jednání nebo nedostatků v oznamovacích systémech.

- Postih oznamovatele

Těžištěm ochrany oznamovatelů je zákaz přímých i nepřímých odvetných opatření. Přímá odvetná opatření směřují vůči oznamovateli, nepřímá vůči dalším osobám, které se na oznámení podílely nebo ke kterým má oznamovatel nějaký vztah.

Konkrétně se odvetným opatřením rozumí jednání (směrnice výslovně hovoří i o opomenutí) přímo vyvolané oznámením, které může oznamovatel (resp. v případě nepřímého opatření i jiná osoba) považovat za zásah do svých práv či oprávněných zájmů. Směrnice dále definuje odvetná opatření tím, že k nim dochází v pracovním kontextu; toto omezení v návrhu zákona není. Vypuštění vazby na pracovní kontext tak rozšiřuje zákaz odvetných opatření např. na žalobu pro porušení mlčenlivosti, trestní oznámení pro pomluvu a podobné právní nástroje, které zaměstnavatelé někdy využívají.

Směrnice výslovně zakazuje i pouhou hrozbu nebo pokus o odvetné opatření.

Rizika a příležitosti nové právní úpravy

Ochrana oznamovatelů je specifická v tom, že mnohem zásadnější než zákonem stanovené sankce jsou jiné důsledky nedostatečného zajištění ochrany oznamovatelů. Zákon se sankcemi počítá; za přestupek spočívající v učinění odvetného opatření hrozí podnikateli pokuta až 1 mil. Kč, za porušení povinností příslušné osoby v souvislosti posuzováním oznámení a dalších povinností hrozí pokuta až 50 tisíc Kč. (zde jde přímo o přestupek příslušné osoby, nikoliv podnikatele, který ji určil).

Jsou zde však i další rizika. Při nezavedení interního oznamovacího systému, případně při nedůvěryhodnosti či nefunkčnosti zavedeného systému, totiž hrozí, že zaměstnanci budou využívat externí systémy (oznámení přes Agenturu), nebo dokonce své informace zveřejní, přičemž budou požívat chráněného statusu oznamovatele. Společnosti tedy hrozí ztráta kontroly nad řešením incidentu, případně i významná reputační újma. Případně zaměstnanci nepodají oznámení vůbec; v takovém případě mohou problémy bez povšimnutí existovat i řadu let, než se rozšíří do té míry, že je již nelze ignorovat a pro společnost mohou být i likvidační. Totéž platí i v případě, že společnost na oznámení nereaguje adekvátním způsobem.[\[4\]](#)

I při snaze implementovat systém pro ochranu oznamovatelů co nejlépe mohou společnosti narazit na řadu úskalí vyplývajících z nutnosti dodržet nejen podmínky legislativy na ochranu oznamovatelů, ale i zákoníku práce, GDPR a dalších předpisů. Těmto úskalím se dá vyhnout delegací oznamovacího systému na správně zvoleného poskytovatele.

Správně zavedený oznamovací systém může přinést mnoho výhod. V první řadě umožňuje společnosti zasáhnout proti problémům rychle a efektivně a tím zabránit pozdějším ztrátám vzniklým v důsledku protiprávního jednání, ať už přímo (např. zpronevěra) nebo z důvodu odpovědnosti za škodu (např. na úseku ochrany životního prostředí). Dále umožňuje společnosti udržet si kontrolu nad rozhodováním a předejít zásahům zvenčí a související reputační újmě. Konečně posiluje firemní kulturu a může motivovat zaměstnance k větší pracovní spokojenosti.

Kromě těchto nesporných výhod existuje i další zásadní důvod, proč oznamování protiprávního jednání nepodcenit. Včasné zjištění protiprávního jednání je jednou z podmínek vyvinění právnické osoby z trestní odpovědnosti, v souladu s § 8 odst. 5 zákona č. [418/2011](#) Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. Za tímto účelem již řada společností přijala funkční systém vzájemně provázaných opatření označovaný jako Compliance management systém (CMS).^[5] Společnosti, které CMS dosud nepřijaly, tak mohou učinit například právě v souvislosti se zaváděním ochrany oznamovatelů.

Mgr. Michal Nuliček, LL.M., CIPP/E
Advokát / Partner

Mgr. Bohuslav Lichnovský, LL.M., FIP
Advokát / Senior Associate

Mgr. Anna Cervanová, LL.M.
Advokátní koncipient / Junior Lawyer

[ROWAN LEGAL, advokátní kancelář s.r.o.](#)

GEMINI Center

Na Pankráci 1683/127
140 00 Praha 4

Tel.: +420 224 216 212

Fax: +420 224 215 823

e-mail: paha@rowanlegal.com

[1] Směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2019/1937, je k dispozici >>> [zde](#).

[2] Návrh zákona je k dispozici >>> [zde](#), související změnový zákon je k dispozici >>> [zde](#).

[3] Viz. k dispozici >>> [zde](#).

[4] Z nedávné doby lze poukázat na případ společnosti Wirecard, jejíž nezákonné účetní praktiky, na které zaměstnanci opakovaně poukazovali, vedly ke ztrátám v řádu miliard eur a krachu společnosti.

[5] Viz informativní dokument Nejvyššího státního zastupitelství „Aplikace § 8 odst. 5 zákona o trestní odpovědnosti právníků a řízení proti nim: Průvodce právní úpravou pro státní zástupce“, k dispozici >>> [zde](#), str. 27.

© EPRAVO.CZ - Sběrka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Nový zákon o veřejných dražbách, aukce a obálkové metody](#)
- [Pohled přes hranice - natáčení pornografických klipů jako důvod výpovědi z nájmu bytu](#)
- [Nařízení EU o umělé inteligenci a jeho dopady na využití jazykových modelů v advokátní praxi](#)
- [Revize zájezdové směrnice: co přináší, co hrozilo a co to znamená pro praxi](#)
- [Kupní smlouva o převodu nemovitosti bez uvedení výše kupní ceny](#)
- [Druhá „tlačítková novela“: povinné tlačítko pro odstoupení od smlouvy](#)
- [Souhlas s veřejným užíváním pozemku jako překážka nároku na bezdůvodné obohacení - nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 2541/25](#)
- [Kupní smlouva bez přesného určení kupní ceny](#)
- [Byznys a paragrafy, díl 36.: Doložka o mlčenlivosti](#)
- [Detekce podezřelého obchodu v kontextu hazardních her](#)
- [AI omnibus](#)